

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

SZERKESZTŐI LAKÁS:

Széchenyi-terem, a hidkaputól Pimenet balra a 26. szám alatti ház emeletében.

Megjelen a lap hetenkint 3-szor u. m. kedden, csütörtökön és szombaton délel. Ára évfolyamra 3 ft. o. é. Hirdetési ár: 5 hasábos sorért 1-ór 7 kr., 2-ór 6 kr., 3-ór 5 kr. o. é. s minden hirdetés után 30 kr. bélyegdíj. Előfizetés s hirdetés a kiadó-hivatalnál kezeletik.

A „nyitlér” cikkek sora után 20 kr. előleg beküldése mellett a szerkesztőséghez czimendők.

KIADÓ-HIVATAL:

Középcsa, STEIN J. könyvkereskedése.

Kolozsvár, dec. 10.

(D.) A mostani kormány, mint pacificalo kormány nem a hatalom erélyével s szigorával, hanem a jó akarat, udvarias kimélet és közvetítő elveinek békitő szellemével kívánt föllépni, és úgy látszik éppen e cél miatt nem tette meg az állam gépezet szellemében nemcsak azon nagyszerű változtatást, a mit egy rendszer változás igényel; de még annyit sem a mennyit egy párt változása a kormányon szokott gyakorolni.

E kormány ellene nyilatkozott a burocracia elvének, mindamellett helyén hagyta a burocracia szellemét, a minék következménye kettő lett, egyik az, hogy a kormány barátai, kik a septemberi cs. nyilatkozvány elméletébe bizva, a 17 éves ellenzékeskedéssel fölhagytak, s a kormány céljait elősegíteni törekedtek, megdöbbentek midőn látták, hogy a kormány által az uralkodó nevében kimondott eszmék ellen a kormány fő tisztviselői lépnek föl, a mint látható volt ez legelőbb a szász universitás eljárásában, később Zágrábban és egy néhány osztrák tartomány Landtagján; másik következménye a lett, hogy a kormány célja ellen oly erők ágítálnak, a kiknek a kormányhatalom által nyert magas állásuk a nép előtt fényt, s parancsszavuk megdöbbenést kölcsönöz, és megtántorítja tekintélyök a nép bizalmát a kormány nyílt céljai iránt, midőn látja, hogy a mit ő nyilván hirdet, azt hivatalnokai tagadják.

E helyzet különösségére mi régen rámutatunk, a bécsi hivatalos lapban csak most kezdjük nyomaik látni annak, hogy viszás helyzetét a kormány is érzeni kezdi egy kis későre ugyan, akkor midőn már a burocratiák nyílt működése által több helyütt nyílt remonstratiók történtek a kormány elvéi ellen.

A kormány a népre hivatkozván, úgy kellett volna, hogy a nép cselekvényébe azon burocracia, melyből a Schmerling rendszer minden más gondolkozás módu embert kigyomlálni törekedett, vagy lelépjen, vagy simuljon a kormányhoz, vagy legalább is szigorú semlegességben maradjon, s a közszereptől visszavonulva burocratiájában végezze teendőit; miután alkotmányos eljárásnál nincs viszásabb valami, mint midőn a kormány ellenzékét hatalomban álló hivatalnokai képezik, s a kormány barátai csakis a hatalmon kívül álló polgárokból telnek ki, a kik küzdelmökért ki vannak téve a burocratiák fenyegető tekintetének, s a kormány egy gyors változásával azoknak rögtönös boszuállásától s üldözésétől tarthatnak.

Igaz, hogy a mostani kormány ezen habozó magatartásának meg van az alapoka, hogy a magyar kérdés megoldására nézve az osztrák államférfiak háttéri állást tartanak fenn; azon esetre, ha netalán a magyar követelések kiegyenlíthetetlenül túlzóan ütnének ki; ámde ily kétes állásban egy kormány sem bír azon döntő erővel, mely a vele csatlakozóknak határozott bizalmában rejlik, s éppen e miatt az ily kormány működése tetemesen meg van nehezítve.

A midőn ő Felsőge által a kiegyenlítés nagyszerű szava kimondatott, s a jogfolytonosság elvét maga az uralkodó főség elismeré, akkor a kormány legelőbb tisztába kellett jönni a magyar jogfolytonosság körével, s elhatározva lenni arra, hogy Magyarországnak 1848-ig birt, semmi joga ellen nem szegül, s az 1848-diki eszmékből is csakis azt teszi kiegyezés tárgyává, a mi addig gyakorlatilag a birodalom közös ügyeit képezvén a fejedelmi teljhatalom körébe tartozott; s a mi most, miután az uralkodó főség ezen közös ügyekben régi teljhatalmát népeivel megosztani kívánja, népei véleményének s határozatának méltatásával ellátandó.

Ezen közös ügyeket a birodalom historiai kettős természetűe szerint a fejedelmi teljhatalom renunciatioja után is, Austria központi képviselője csak az örökös tartományokra nézve kezelheti, de a töle külön álló magyar koronára nézve nem, a magyar koronáról ezen közös ügyeknek vagy tovább is csak a korona maga, vagy a királyság kebeléből az osztrák központi közös ügy kezelő hatóságához vagy testülethez kiküldött egyének szólhatandak.

Ha ez eszmével a kormány így tisztában áll, a birodalmat nem lehet attól féltetni, hogy akár a Schmerling, akár a Bach rendszerbe visszaesik, következésképpen nincs szüksége a kormányra, hogy ama rendszerek közegeit fentartsa későbbi használatra, s ezért elnézze, hogy az ő törekvései ellen nyílt agitatiót kezeljenek.

Mert vegyük azt az esetet, hogy a magyar királyság nem fogad el egy Austriával közös tárvényhozó közeget a tisztán közös ügyekre nézve; de az országgyűlés elfogadja a saját háztartására, s a birodalom nagyhatalmi állására szükséges, s reá aránylagosan eső pénz- és véráldozat kötelezettségét; s haderejét s közadóját éppen oly híven leteszi a trón számolójához, a mint 1848 előtt mindig letette; akkor ő Felsőge Magyarország részéről teljhatalmával határozza el, hogy minő kereskedelmi szerződést kössen Angliával, izenjen-e háborút Poroszország ellen stb.; ellenben Austria tartományainak küldöttjeit kihallgathatja ezen kérdésekben, s Magyarországon mulik, ha az ő szavazata nélkül izenik meg a háborút s kötik meg a békét; de Magyarországnak ez nem praesudicial, ha erre királyát hatalmazta volna fel.

Következésképpen tehát Kuranda ur megtekintheti, mint a császári állam képviselője a két könyvet, akkor is, ha abba a magyar csak az 1848-ban felállított udvari ministere szemével tekinthet be, Austria a maga részéről teljes parlamentaris jogokat gyakorolhat a nélkül, hogy szüksége vagy joga lenne Magyarországot ezen jog gyakorlatára per fas et nefas kényszeríteni. Mert ha tetszik Magyarországnak ezen jogát továbbra is az uralkodói teljhatalomra bizni volenti non fit injuria.

Csak akkor zúdulhatnak fel az osztrák részről, ha ezen jogokat a magyar országgyűlés az uralkodó kezéből ki akarja venni, s egészen magának tulajdonítani; ámbar pedig a magyar országgyűlés pozitív törvények szerint még ezen jogokat is birta, s csak gyakorlatilag mentek át a fejedelmi teljhatalomra.

Mi valószínűleg látjuk, hogy Magyarország talál módot arra, hogy ezen közös ügyek ne maradjanak az ő részéről is a fejedelmi teljhatalom alatt, s hogy ezekre nézve az osztrák részekkel együtt tanácskozhassék; itt csak arra mutatunk, hogy mihelyt ő Felsőge a jogfolytonosságot elismerte, többé nem kell félni attól, hogy a birodalom kénytelen lesz a Bach és Schmerling rendszerbe visszaesni, mert Magyarország azon törvények szerint tovább is összefügghet az osztrák császári dinastiával, a mint már csaknem négy század óta felbonthatlanul összefüggött, s ha Magyarországnak közös ügyeit parlamentálakban kezelni nem akarja, elkezeli azt a fejedelmi hatalom; a többi ügyeit pedig, melybe Austria kormányainak s népeinek beavatkozása soha se volt, elkezeli a magyar felelős kormány.

Tehát e végesetben is, mihelyt méltányos lesz a jogfolytonossághoz, az osztrák kormánynak a magyar királyság útjában nem állana, s így nincs miért fentartsa azon tartalék-sereget, melyet elődjétől örökölt, s mely ma nyílt ellenzéképp lépett fel programja ellen.

A pártok fusioja.

A mint a „P. L.” írja, Pesten az 1861-diki két nagy párt egyesült. E tárgyról a „Gen. Corr.” egy tiltetéses cikket hoz, melynek főbb vonásai szerint, a Deák párt s határozati párt közti elnevezés többé nem létezik: „Meglehet — írják a lapnak — hogy egy nem számos töredék tisztán „kormány párt” név alatt fog az országgyűlésen fellépni, s tán egy más szinten nem számos töredék a legszélső balt foglalja el, de a mi e két szélső közt van, tekintet nélkül arra, hogy egyes tagjai 1861-ben hová tartoztak, az első fontos kérdésekben egyesülni fognak, hogy aztán a későbbi részletezésknél a pártok hogyan alakulandának, ezt tudni ma nem lehet.” A levelező azt hiszi, hogy a kiegyenlítés ügye ezen fordulás által nyer, miután annak szükségessége nem csak a Deák párt körében van elismerve, s a nézetek e részben egymáshoz elég közel állanak.

Ha Horvátországot s Erdélyt meg nem hívják az országgyűlésre, akkor az országgyűlés kiegészítő Egyes képvisény ára 10 kr. o. é.

tése volna az első kérdés, s e részben nem fognak eltérni az 1861-ik azon állásponttól, mely szerint az országgyűlés határozatra képtelennék nyílvánítják. Miután azonban itt azon biztos meggyőződésben vannak, hogy a kormány azt nemcsak tudja, hanem a nemzet azon kívánatában s törekvésében osztozik is, hogy az országgyűlést kiegészítse, remélik, hogy az adressében nem lesz szükség e részben panaszt emelni annyival inkább, mert a kormánynak alkalmá lesz a kilátásban levő hosszas verificatio alatt az unio-törvényt Erdélyben tetleg kivinni.

Az országgyűlés kiegészítése után mindenkelőtt a jogfolytonosság helyreállítását s névszerint a felelős ministeriumot s alkotmányos municipiumokat fogják követelni. Ha tehát a kormány azt kívánandja, hogy mindenkelőtt a királyi propositio tárgyalassék, azaz, hogy az 1848-iki törvények tekintetével a monarchia többi részeivel összekötésekre revidiáltassanak, akkor az adresse mindenkelőtt az ország sérelmeinek megszüntetését kéri, s ennek teljesítése előtt a királyi előterjesztvénybe nem bocsátkozik. Mondják nekünk, hogy a kormány egy betilt sem vesz teljesedésbe a 48-ki törvényekből mielőtt azok revidáltak újól szentesítettének, s éppen egy nem titok itt, hogy a jogfolytonosság tetleges s feltétlen elismerésének követeléseitől az országgyűlés nem fog ellátni. A kormány nem tagadja, hogy az 1848-iki törvények formailag érvényesek, de azt mondja, hogy ezeknek szoros kivételle a birodalom érdekeire nézve veszélyes, a miért annak módosítását s újabb megerősítését kívánja, kész levén azokat akkor kivinni. Az e részben irányt adó indokok elvi természetűek.

Készek az 1848-ki törvény revisioját elővenni, s a kormánynak oly engedelményeket tenni, melyek egyfelől a monarchia biztonságával, másfelől Magyarország autonom állásával kiegyeztetetők, készek áldozatot hozni, de egyet nem áldozhatnak fel, magát a magyar alkotmányt. E szerint létező törvényt csak alkotmányos unon az országgyűlés, s király változtathat, de minden létező törvénynek addig állani kell, míg alkotmányos unon el nem töröltetett, mert ha a kormánynak joga van egy létező törvényt a revisioig felfüggeszteni, akkor a magyar alkotmány is meg volna az ő 13-dik §-a stb.

Bármily éles azonban az ellentét, remélik, hogy az a végmegoldás elé akadályt nem gódit, s e részben hivatkozunk Magyarországnak hasonló parlamenti történetre névszerint az 1839/40. évi országgyűlésre (Itt elődjá író ezen év történetét azután folytatja.)

Az országgyűlés mindenesetre abba nem egyezhetik, hogy egyetlen érvényes ország törvény is erőn kivülvé tétessék a kormány által, s így a jogállapotok visszaállításától el sem állhat, de ba az országgyűlés teljes és határozatképes, s ha a kormány nem áll az 1861 ki álláspontra a jogfolytonosság elvi tagadása által, hanem — a mint mondják — elismeri a kérdélt törvények jogérvényét, s aggodalmait csak azok tetleges kivételére nézve érvényesíti, akkor ez ismételt fel- és leiratok tárgya lehet s ezalatt az országgyűlésnek alkalmá lesz az új törvényeket kidolgozni, mindenesetre azon fentartással, hogy ezeket királyi szentesítés alá addig nem terjeszti, míg a törvényes állapot teljesleg helyre nem állitattik. Miután azonban a kormány megbizonyosodik, hogy az 1848-iki törvények revisioja végrehajthatik, s látja, hogy az eredmény megnyugtató, azt teszi, hogy a kormánynak nem lesz oka a 48-ki törvények azonnali kivételét megtagadni, s így a kiegyenlítést lehetetlenné tenni.

Ezután író a közös kérdések megoldására azon észrevételeket teszi, hogy ott (Pesten) komolyan gondolkoznak e problema oly megoldásáról, a mely mindkét részt megnyugtathassa.

Szászváros, nov. 29.

Most midőn szűkebb honunk képviselői együtt ülnek, hogy közös hazánknak erőszakosan szétépezt részeit ismét összeforrasztják, midőn lelkiünknek forró vágya valószínűleg teljesülni készül, s Erdély is elküldi követőit a pesti hongyülésre, nem lesz ezelszerűtlen köztudomásra jntatni, hogy mit kívánunk mi, mit kíván a nép? Nem azért mintha ezen kívánságunk a népek kívánsága, tárgyavatottabban kirlapilag megvitatva nem volna, de cél szerűnek tartom szólani, hogy irányadó körökben az egyszerű polgár szavait is hallhassák, s hogy Pestre menendő követőink óhajátasainkat figyelembe vegyék.

Nem akarok én a magas politika eszméivel bajlódni. Édes hazánk alakulását hivatottak fogják majd intézni, és azon genius, mely a legválságosabb időkben a nemzetet megmenti, a legválságosabb időkben a nemzetet megmenti, a legválságosabb időkben a nemzetet megmenti.

sabb időkben lebegett felettünk, át fogja most is lengei értelmét azoknak, kiknek lelkiismeretességére van bízva édes hazánk jövője, melyen elesett viszonyaink között szölok anyagi érdekeinkről.

A külföldi ember, ki körülményeinket nem ismeri, s csak a kincses Erdély elhíresztelt gazdagságáról van tudomása, nem fogná elbinni, ha valamelyikünk elpanaszolná neki tökéletes elszegényedésünket. S nem is oknéllki; mert képtelenség a pauperismusnak ezen általánosságát elbinni helyzetünk teljes ismerete nélkül: Már csaknem oda jntottunk, hogy pénzhány miatt ma-holnap az adás-vevés csere után történetik csak. Földbirtokaink beruházás hiánya miatt nem adják meg a kellő százalékot, s a mi kevés jövedelmet azokból bevesztünk nem hasznosíthatjuk, mert méltányos árban nem adhatjuk el terméseinket. Iparuok, kereskedelmünk nincsen, mert hiányzik a pénz.

Régen elismert igazság az, hogy Erdély nem versenyezhetvén a gabna-termesztés mezején a Bá-náttal s Havasalfölddel, gazdaságát főkép a marhatenyésztésre kell hogy fektesse. Ugy de e végre marhák kell beszereznie, s gazdaságát bőséges takarmánnyal el látnia. Mindez pénzhánya s jószágaink rendezetlensége miatt éppen nem lehetséges. Akár merről s akár merre vonuljon keresztül Erdélyen a vasút, mi a concurrentiát ki nem állhatjuk, s mindenképpen marha-tenyésztésre vagyunk utasítva. Ez az erdélyi földbirtokosságnak életföltétele.

Hogy marha-tenyésztő gazdák lebesztünk kívánunk kell tehát

Tagosítást. Az absolut rendszer hatalom-szavával annyi létezett viszonyokat forgatott fel, hogy a most élő ember méltán csodálkozhatik, mikép volt a társadalomnak lehetséges csak így is fennmaradnia! Annál méltóbban kérdheti az ember, miért nem használta fel hatalom-szavát ezen minden földbirtokosra nézve üdvös intézménynek keresztülvitelére? Az e miatt itt-amott netalán fölmerüldent béktelenség, az eredmény jótékony hatása alatt régóta felede, s gazdaságunk a körülményekhez képest fölvirágzott volna. Annál mulasztatlanabb teendője leend a nemzet gyűlésnek a tagosítást decretálni, s országosan keresztül is vitetni; mert a tagosítás maga után vonja a telekkönyvek behozatalát. Hogy minő előnyben vannak azon helységek, hol rendezett telekkönyvek léteznek, mutatják a szász városok, hol könnyebben kaphatni földbirtokra kölcsön-pénzt, mint Erdélynek bár melyik telekkönyvvel nem bíró városokban. Persze ezen városokban se fornak a töke-pénzes hitelezők, s a kik vannak is, vagy nem adják ki pénzeiket, mert a szabados kamatot keveselik, vagy uszort szednek, s ekkor a telekkönyvet nélkülözik. Azonban ezen telekkönyvekkel bíró városokban lakó töke-pénzesek nem is volnának képesek Erdély általános gazdaságának lendületet adni. E végre a külföldi tőkének beszívárgatása volna szükséges. És éppen ez volna elérendő a telekkönyveknek országosan behozatala által.

Kívánjuk továbbá az adónak, különösen a földadónak leszállítását, s addig is meg ez a törvényhozás után lehetséges volna, kívánjuk annak rendezését. A rendes adóhoz ragadt pótlékok annyira összezavarták fogalmunkat az adózásról, hogy többnyire nem tudjuk minő alapon fizetjük a ráok kivetett adó-mennyiséget. És ha az adó-köteles ezen kötelezettségének eleget tett is, még soha se biztos a felől, hogy minden tartozását leróta, mert az adószedő még mindig kutathat ki jegyzőkönyvéből, valamely rendes, vagy rendkívüli, országos házi- vagy hadi-pótlék adó-hátrálékot, mi által a lelkiismeretes adó-fizető nyugalmát megzavarhatja. Ha csak adókönyvecskénkbe tekintünk is bele, méltán elbámulhatunk a leleményességen, melylyel az adózásnak annyi neveit lehetett föltalálni. Az adózásnak tehát egy cím alá sorítás, és különösen a fogalom-zavaró pótlékoktól megtisztítása nem csak nekünk, hanem a kormány érdekében is kívánatos volna.

És kívánjuk, oh nekünk annyi minden kívánni valóknak, de mert meg vagyunk győződve, hogy követeink mindazokat telhetőségű országosan beföltöni igyekeznek; azért tehát még egy kívánságra szoritkozom, és ez az ösiseégi patens revisioja. Tudva van mennyi kárt okozott ezen patens szigoru keresztülvitel s bettiszterini alkalmazása! Nem akarom én ezen patens revisioja által a Verbőciben körvonalozott aviticitást védeni, vagy éppen rehabilitálni; hanem meg kell vallanunk, hogy az ösisegnek eltörlése, az abból száradokot át fejlődött viszonyoknak kitisztázása, megszüntetése annyira elhamarkodva történt, maga a cs. nyílt rendelet keletkezése s keresztülvitel oly időszakban esett, midőn az alkotmányos jogfogalmakhoz szokott birtok-

kosok tájékozni magukat képtelenek voltak, s védelmi eszközökről gondoskodni sem nem tudtak, sem nem bírtak. Sok család esett így el a régi törvények által biztosított jogaitól, s kénytelen volt birtokát átengedni másoknak, kik csak is ezen nyiltparancsot tudták birtoklásuk alapjául fölmutatni.

Mindenestre kívánatos tehát az ösiségi patens revisioja. Revisio alá vevődnek látom országosan hozott s a Felső által sanctionált törvények is, miért ne eshetnék revisio alá egy felsőbb rendelet, mely alkotmányos jogfogalmaink szerint törvénynek teljességgel nem tekinthető.

Persze fölhozhatná egy némelyik ellenvetéstül, hogy az ösiségi patens bevégzett tény, s hogy annak alapján a megváltozott jogviszonyok megállapodást nyertek, minek fölzávarni ismét a kedélyeket, s a bevégzett pereket minnek ismét fölleveníteni? De uraim, én csak azt mondok, hogy mindaddig, míg törvényt az országnak két factora alkot, az egyik factor által kibocsátott nyiltparancsok törvényes alapul nem szolgálhatnak. Törvényes birtokláshoz törvényes alap kell. Mindazon új birtokosok, kik szerzeményeiket az ösiségi patens alapján bírták, előbbi birtokosainak praedjudiciálnak. Ha a revisio következtében egyik vagy másik elesik valamely birtoklástól, jogsérelem nem történhetik rajta, mert hiszen, hol jog nincsen, ott jogsérelemnek sem lehet helye.

Elhiszem én, hogy a törvényt alkotó kongresszus több más nyiltparancsokkal egyetemben az ösiségi patenst is revideálni fogja, de szükségesnek látom megemlíteni, hogy irányadó körökben tudomásul vegyék, miszerint az ösiségi patensnek revisioját mi is kívánatosnak, de sőt igazságosnak tartjuk.

Ezek volna az alkalommal öhajásaink, melyek annyival inkább ajánlandók követelnek figyelmébe, mennyivel biztosabban alapítják meg a közjólétet s boldogságot. Nagy Imre.

Országgyűlési tudósítás.

Ládai Ágoston fehérmegyei (román) főispán ur a dec. 6-diki ülésen szólanival kívánván, magát feliratta, de közkívánatra a több felirattal együtt lemondván, ezen beszédjét el nem mondhatá, melyet azonban szíves levén hozzáunk beküldeni, ezennel közreadjuk. A beszéd így következik:

Kegyelmes ur! Tisztelt gyűlés!

A szőnyegen levő tárgyhoz kívánván szólanival, véleményemet nem akarom államjogi tételekre fektetni, hanem folyamodom a nemzetgazdasághoz, azon nagyhatalomhoz, mely a politikát egysúlyozza és irányát szabja. A szabadság biányáról hallászik panasz, én nem osztom e véleményt, fájdalommal kell azonban bevallani, hogy ezen panaszban sok igazság van. Nézzünk körül a hazában és látni fogjuk, hogy legnagyobb része a lakoságnak véreink és illetőleg nemzetünkbeli testvéreink rosszabb öltözöknél, rosszabb táplálkozásnak, sokkal silányabb hájékban laknak, mint a hogy mi mindnyájan, kik az ok testvéreik vagyunk, öhajtanók és mint az a szabad ember méltóságához illő volna, valójában oly tetemes nélkülözésekkel küzdő társadalom, mint a miénk, nem szabad, az éhezni nem képes saját lelki tehetségeiről rendelkezni, nem tudja azokat fejleszteni és úgy gyakorolni, hogy ezeket saját és embertársainak javára hasznosíthassa; erkölcsi tekintetben elsilányul, szellemi viszonyaiabban eltompl, és még testi ereje is elhagyja; pedig egy bölcs szerint a szabadság éppen abban áll, hogy minden embernek mód és alkalom nyujtatik tehetségeinek kifejlesztésére, úgy, hogy azokat maga és embertársai, tehát a társadalom javára hasznosíthassa.

A társadalom átalakulása lassu ugyan, de százados visszautasíthatlan haladás által készített előre, alapelvek, szokások és erkölcsök vezetnek az emberiséget ezen kikerülhetlen, vagy jobban mondva a providentia által kijelölt célra, vallás és politika együttesen működtek és segítették a cél elérését, az első kölcsönös szeretetet, testvériséget és békét hirdetve, a politika lerombolva az elkülönítő falakat, melyek testvért testvértől, osztályt osztálytól, nemzetet nemzetől választottak el. A kiváltságosok, kik az újabb népszellemet félreismertik, kénytelenek a tért átengedni azon osztályoknak, melyeket a modern szellem lelkesít, azok ellenben, kik a népek újabb jogait és saját újabb kötelességeit felismerik, azokat az átalakulás és a nemzetgazdaság élén látjuk, és hogy az érdekek egybeolvadása tökéletesebb legyen, látjuk, mikép a fejedelmek azokat, kik a munka tusában magokat kitüntetik, nem messzeggel és egyébkénti kitüntetésekkel jutalmaznak meg; nálunk minden emberbarát fájdalomra a békés szőnyeg szabadságnak fájós következményei voltak; nem akarok a mult irányában recriminációba ereszkedni, mert én önmagammal belegegyeztem abban, hogy a mult ne akadályozza a jelent, ezért a multa örök fátlyolt vetek, azon feltétel alatt, hogy többé vissza ne kerüljön azon szomorú emlékeztető időszak, melyben annyi dolgok elenyésztek, annyi sok megcsontkított, melyben az egész társaság alapjait megrendítették, a szabadság úgy látszott nálunk beköszönni, mint a legendabeli szőnyeg, mely csak azért látszott életét megnyerni, hogy maga magát felemészte, és teremtőjét szüntelenül üldözte; megengedve, hogy ezen rázkodta-

tásnak utóhatásai a mai korra is hatással lehetnek, és hogy az általános erkölcsiség még nem költözött volna vissza közünkbe, ugyan kérem, miért kellene egy évet a multakért felelősséget tenni? miért kellene itélőszékünk eléállítani egy magas szőnyeg akaratu királyt és emberszerető tanácsosait, kik a nagy lelkű királynak a szolgálás eltiltását tanácsolták és törvényes érvényességre feleltek? azon nagy lelkű királyról és félylágosított elmé tanácsosairól ellenkezőleg éppen azt állítani akarom, mit Voltair Montesquiennek a „törvények lelké“ről írott munkájában mondott: az emberiség elvesztette jogozimét, ezek visszaszerették neki.

De a kor batásait megette, és mit tapasztaltunk következtében?

Addig, míg szerencsésebb népek anyagi és szellemi haladásában annyira mentek, hogy a szellemet felszabadították az anyag hatalma alól, s így szólván a természetet dolgoztatják magok helyett, míg ezen boldog népeknek a költő, ki gunyosan tagadta meg az embertől a szárnyakat, most barmulná a vasutakon repülő mozdonyokat, míg más helyeken az előhaladt physical és chemiai tudományok segédelmével, mely utolsóról az állítatik, hogy kezei között a durva anyag aranynya válik, nem csak a jöllét és így szabadságot, hanem oly kincseket is szereztek magoknak, melyek után régi korban királyok hiába sovárogtak, addig nálunk a természet tüneményeit Istenségeknak tartjuk és félünk tőle, nálunk az egész nép összege görbed hason nélkül munkájának terjeje alatt, mintegy penitentia alatt, biányzik a közszellem, mindenki magáért, ez a parola, nálunk nincs egy bizonyos biztos holdnapi, pedig a legközelebbi reggel biztonsága a legnagyobb kincs, hasonló a legendabeli talismanhoz, melynek elvesztése birtokosának szemei előtt megváltoztatja a természetet, a növények színét is; az ész maga egy rettenetes adomány az emberre nézve, kinek biztosított reggele nincs, mert nincs szabadsága; hivatásunk pedig az, hogy a szabadságot megálapítsuk; ismétlem uraim, hogy industria nélkül a társadalomban mindég létezni fog egy nagy tömeg, mely az uralkodó kisebbségnek eszköze, mely csak adoztatási tárgy leend, a hol pedig a munka meghonosul, a közigazgatás tárgyává válik és a status közlőjei között felvétetik, ott megszüntik az osztályok közötti különbség; az általános tevékenység a tárgyakhoz, a dologhoz fordul és az ember többé nem fog elnyomattatni, a természet és nem az emberiség vétetik uralom alá, a társadalom nem leend szükségképp kásztokra osztva, hanem együttesen fog törekedni az egység felé és el is éri azt, ha a kiváltságok ellenzőek is, a jogegyenlőség, erkölcsök, tehetségek és érdemek szerinti egyenlőség lesz az alaptörvény. A szabadság törvényéhez azonban csak úgy juthatunk, ha a különböző érdekek, melyek ma még, úgy szólván, farkas szemmel kísérik egymást, kiegyeztetnek, és egy ésszerű taglalás által az egymást sújtó erők harmonikus és proportionalis rendbehozatnak, a proportionalis egyenlőség uraim nem egyéb, a méltányosság.

Do hogy még tisztábban lássunk, hogy materialis jólét nélkül a nép örökre megfosztva maradna a remélt szabadság előnyeitől, kérdjük meg a történelmet.

Önök ismerik uraim a tudósok kutatásainak eredményét a régi időkben fenállott köztársaságok alkatrészéről, bizonyos, hogy Róma és Athénben szabadság létezett, miáltal oly bámulatos haladás hozott létre, hogy a mai civilizatio is Róma és Görögország traditioitól vezetettik. A geni mesterművei mellett a szabadság napja nevelte ölképeit a férfias erénynek, ezen termékenyítő nap nem világlott azonban az egész római világ számára, egy nagy része a római nemzetnek nem volt szabad. Mint plebejusok egy nagy része, a római polgárságnak alig élvezhette a szabadság árnyékát, kilencz része a római és görögországi népek úgy élt, mint rabszolga, Isten, család és név nélkül; ezen állapot nem volt egyéb, mint egy össze-vissza kuszalt egyik különböző okainak kifolyása. Ezen állapotot lehet a hatalomnak tulajdonítani, az akkori birodalmak a hódítás útján al kultak, tulajdonítható ezen állapot a háborus systemának, mely az internationalis viszonyokban szerepelt és ezújluk nehány osztályoknak a többség feletti uralmára vezetett; bizonyos pontig magyarázható ezen állapot a nép osztályainak tehetetlenségéből is, melynél fogva képtelenek valának magok magokat vezetni, és saját szükségekről gondolkodni, tehát szükségök volt felsekerítésre, úgy mondva, a nögatás sarkantnyujára; főke pedig, hogy ezen szabad státusokban oly szembeötölő aránytalanságok léteztek, az industria hiánya volt. Ha az agraria törvény szerint a földbirtokot felosztották volna, és mintán a kisebb számu patriciusok a földbirtoknak nagyrészt hírták, az aránytalan nagyobb számu sokaságnak nem juthatott volna annyi, mennyi kívántott számukra, és így csak a szegények száma szaporított volna meg.

Ezen régi köztársaságok romjain a keresztény vallás állította fel, diadalmas, szelid és kölcsönös szereteten alapított uralmát, Isten előtti egyenlőséget hirdetve, és a tökéletes egyenlőséget a jövő boldog életre rélegálva, a keresztény zsenge társadalmat téjjel kelletett táplálni, míg a tehetetlen anyagba zárkózott lélek a gyenge anyagot a szabadság megértésére és a szabadság által fel-

tételezett földi kötelességeinek felismerésére képesé tehetné, tehát hosszias időközön keresztül a vallás mondhatja, a föld a siralom völgye. De társaim hoztam fel uraim, és a nélkül, hogy a fővábbi okok fejtegetésében szükségem volna beereszkedni, azon eredményre jutottam, mely jelen nyilatkozatom főcélja, hogy tudoiillik ma is mint kétezer év, mint negyven századok előtt a népek boldogsága eszközésére fökellék a materialis jólétnek földmívelés, ipar és kereskedelem általi kifejlesztése; minden egyéb csalfa álmom és a nép leghibebb barátjai, ha jólétét számára nem eszközölnek, tehetetlenné válnak, ennél fogva a szabadság aranykora, melyet a költők a multban kerestek, előttünk állana és azt a közelebbi jövőben fel is találhatjuk.

Örvendek, hogy a szász követek előttem mondták ki az unio szükségét a materialis állapotok kedvéért.

Midőn én az industrialis szabadságnak fényoldalait annyira kiemeltem és bebizonyítani igyekeztem, miszerint materialis jó állapotok nélkül nemzeti szabadságot nem élvezhetünk; világrt sem feledem számításomból a politikai szabadság megmérhetetlen becsü értékét; ezek iker-testvérek uraim, mi helyt a társadalmi, és politikai szabadság ki volt mondva, rögtön ugyszólva egyszerre született meg a munka szabadsága, vagy jobban mondva, az ingenymunka megszüntetésével kezdetét vette a politikai szabadság; azon törvényhozás, mely a robotokat megszüntette, kiváltságosokból állott, és mégis megszüntette kiváltságait, mivel ezek az egyenlőséggel és méltányossággal ellenkezőek, és mi örömmel üdvözöltük a kiváltságok eltörlését, melyek az egyenlőséget tartották fenn, ezután egy új politika követése állott be, mely már nem az elkülönítésre, nem izolatorra, hanem a nemzetek harmóniájára van fektetve, ez az egyedüli út, mely jöllétre, szabadságra és nagyságra vezet, ez ő es. k. ap. Felsőének legkegyelmesebb urunknak akarata is, melynek elérése végett elhatározta mindenekelőtt a birodalom keleti részében lakó népeivel, azaz Magyarországgal nyitni meg a kölcsönös értekezés útját, és a szeptember 1-sőjén kelt kegyelmes leirattal miuket is egybehívni méltóztatott, a végre, hogy Erdély államjogi viszonyainak nagyfotosságu kérdését, tekintettel azon szoros kapcsolatra, melyben ezen ország a magyar koronához áll, véglegesen megoldjunk, a megoldásra vezető utat is kijelölte ő Felsőe az 1848-dik 1-ső törvényezikkel revisio alá bocsátván.

Jogi szempontból el kell, hogy fogadjam azon véleményét, mikép az 1848-dik 1. törvényezikk törvényes minősége most már ő Felsőe által is elismertett, különben mint nem létező törvényt revisio alá sem bocsáthatta volna, ezt elismerve, nem zárkozhatom el azon logikai következetességtől sem, hogy t. i. az erdélyi törvényezikk a pozsoni törvényezikkel közös alapon állván, a revisio is csak közösen eszközölhető volna, a románok által elfoglalt álláspont, hogy t. i. ő Felsőe kéressék meg egy az 1863-beli alapokon összeállítandó országgyűlés egybehívására, melynek aztán a törvényezikk revisioja eleibe terjesztessék, a revisio magát illetőleg ellentétben állva jogi véleményemmel, azt el nem fogadhatom; ha pedig a fősnlyt arra fektetik, a mit érsek főpásztorom Suluin ő excljától is hallottam, hogy egy ilyen országgyűlésen a román nemzet elismertessék, ezen célra bármilyen alapon egybehívandó országgyűlést szükségfeleltetnek tartok; román fölfogás szerint uraim! a román nemzet törvényesen elismert negyedik nemzet, és én, mint román, nemzetemnek nyóbbi elismerését sem a jelen, sem a lehető jövő erdélyi országgyűlésektől nem kérném, ez a nemzet öntudatában átmélt, és ezen öntudatban, mint nemzet él, és ba ő Felsőe Erdélyt a pesti országgyűlésre meghívni méltóztatna, mi mindnyájan Felsőes urunk meghívásának engedve, úgy jelenünk meg, a mint vagyunk t. i. magyarok, székelyek, szászok és románok; én tehát aggodalom nélkülülök tartom a pesti országgyűlésre való meghívást, hogy közös alkalmat nyerjünk az unio revisiojára, és hogy közösen működhesünk azon magas szőnyeg cél érvényesítésére, t. i. a monarchia nagy hatalmi állásának, és közérdeklű egységének valóítására, mi ő Felsőe legkegyelmese urunk akarata levén, én egykép sem kívánom ezen cél valóulását késleltetni. A szász követ urak szintén pártolják a feltételes unio, még pedig nemzetgazdasági szempontból, egy példás szorgalmu nemzet, mely hét századok óta a tudomány által nemeseített industria által oly jöllétet alapított maga között, milyent a többi nemzetekbeli nép nem ismer, egy eddig biányozott vasnt segédelmével igyekezett nemes szorgalmának termékenyítő lendületet adni, ha szintén azokhoz tartozom, kik a Szebenbe vitetni tervezett utvonalat Erdélyre nézve országos érdekünk nem tartják, nem irigyeltem volna mégis, ha a nemes szász nemzet célját elérheti, mert minden hasznót ezen utvonaltól sem vonhatok el, és sajnálom, hogy nem érhettem meg el, mivel belálatapaink még nincsenek elrendezve, a nép nem várhat többé, igyekezzünk tehát érdekeinket kiegyeztetni. Nem akarom állítani, miszerint minden jó Magyarországból szívárogná át hozánk, de a geographiai fekvésnél fogva a nyugati civilizatio Magyarországon át juthatva hozánk, ha chinai fall zárkózunk el, úgy járhatnánk mind a büszke chinaiak, kik mintegy 25 évek előtt, mi nekutána az angol hajóraj csatornájukban bevezett,

kapituláltak az angolokkal, kiket veresszakálu barbároknak neveztek, nagyobb küzdelmekről félünk Péntén, a szabadság uraim magában egy terűb, csak küzdelem által tartatik fenn, szabad emberhez nem illő a nyugalom, melyre különben mindnyájan törekedünk, szolgaságban, a sirban van nyugalom, szabadságban nincs; a feladat nem az, hogy jogok confiscaltassanak, hanem az, hogy a különböző nemzetek igényei közös alapokon rendeztessenek, és a korona jogaival harmóniába hozassanak, a feladatot egyszóba foglalva, az organisatio állana előtünk, e szerint a kolozsmezeji inditványt pártolom, fenhagyva jogomat, hogy a felirat tárgyalása alkalmával egy módosítványt hozhassak ajánlatba.

VIII. országos ülés dec. 12 kén.

Elnök: A mult gyűlés jegyzőkönyvét felolvastatván a szokásos három nyelven, kitűzi napi-rendül a felirat felolvasását, kérve a K. K. és R. R. ket, hogy mintán a felirat a közelebbi gyűléseken ugysis elég tüzetesen volt tárgyalva, most ne bocsátkozzanak felette vitába, ugysis meg van győződve, hogy a feliratot közelebből előleges tanácskozás alá fogják venni.

Ezután Osvai Ferencz felolvassa a feliratot, a mint itt következik:

Császári Apostoli Királyi Főlség! Legkegyelmesebb Urunk!

Felsőgednek a magyar szent korona tartományaira vonatkozó legújabb kegyelmes intézkedéseit s azok között e folyó év mindszentháva 6-ról 4691. 1865. udv. szám alatt hozánk intézett kegyelmes királyi leiratát egy jobb jövő reménységára, sőt biztosító zálogaképpen üdvözöltük. Reménységára és zálogaképpen annak, hogy Felsőged legkegyelmesebb uralkodói és atyai elhatározásánál fogva, követve dicső elődeinek példáját, a magyar szent korona tartományait vissza fogja vezetni az ősi alkotmány egyedül boldogító mezéjére. Méltóztatásék ezért Császári Apostoli Királyi Felsőged alattvalói rendíthetlen büségünk s bódoló tisztelétük nyilvánítása mellett legőszintébb, legmélyebb és örökre maradó háláérzetünk kifejezését legkegyelmesebben fogadni.

A fentiszelt k. k. leiratnál fogva egyedül és kizárólag a végett méltóztatván Felsőged minket legalázatosabb alattvalóit, e folyó 1865-dik év szent-andráshava 19-re sz. kir. Kolozsvár városába legkegyelmesebben egybehívni, hogy az 1848-dik évi erdélyi országgyűlésen, Erdélynek Magyarországgal egyesítése iránt hozott 1-ső törvényezikk határozványait, tekintettel mindkét ország közös érdekeire, újabb beható tanácskozás alá vegytek s tanácskozásunk eredményeit azonnal királyi és nagyfejedelmi végelhatározása elé terjesztessék; mi, legalázatosabban aólitunk, e legkegyelmesebb uralkodói és atyai felhívást bü alattvalói engedelmességgel s alkotmányos jogérzetünk sugallatából követve, a kitűzött napra és helyen megjelentünk, feladatunk egyetlen tárgyát, az 1848-ik évi erdélyi országgyűlésen, Erdélynek Magyarországgal egyesítése iránt hozott 1-ső törvényezikkel közönséges gyűléstünkben felolvastuk, annak határozmányait több napig tartott higgadt, komoly és beható tanácskozás alá vetők, és átvizsgáltuk; a mely tanácskozásunk eredményét a következőkben bátorodunk Felsőged legkegyelmesebb királyi elhatározása alá alattvalói bódoló tisztelettel fölterjeszteni:

Felsőged dicsően uralkodott előde Austriai Császár, Magyarországi koronás király és Erdély nagyfejedelme V. Ferdinánd ő Felsőge birodalmi fővárosában Bécsben 1848-dik évi pünkösdhő 5-dik napján 2519—1848. udv. szám alatt keit k. k. leiratánál fogva, az irt 1848-dik évi pünkösdhő 29-re sz. kir. Kolozsvár városába közországgyűlést méltóztatván legkegyelmesebben rendelti és hirdetni, s ugyanazon k. k. leiratban nyilvánított k. királyi előterjesztvényei során a 3-dik pont alatt, hü Karait és Rendeit kegyelmesen felhívni arra, „hogy Erdélynek Magyarországgal egyesítése kérdésére nézve a közelebbi mult országgyűlés végével, jélesen 1847-ik év Szent-andráshava 3-kán kelt felírásuk nyomán a fenálló honi törvényekhez, a három nemzet alkotmányos viszonyaihoz, és a tárgy fontosságához képest komolyan tanácskozzanak;“ a KK. és RR. az irt évbeli országgyűlés jegyzőkönyvének 6- és 10-dik vezérszámú alatt látható határozatokban kimondották, hogy „mivel a kir. előterjesztvények három első pontja egymással igen szoros kapcsolatban áll, s hogy a 3-dik ponttal egybefüggőleg, a Magyarhonnali eggyesülés elhatározásával az 1-ső és 2-dik pontok tárgyalása szükségelenné válik, s így a 3-dik pontot veték tanácskozás alá s azon 1848-dik évi magyarországi törvényezikkel, melyben a testvérhon részéről az eggyesülés ki van mondva, forró rokonérzettel fogadván, és azt egész kiterjedésében magukévé téven, meghatározták, hogy az eggyesülésről törvényezikk, valamint ezen törvényezikk mellett ő Felsőgehez felküldendő, úgy a kir. biztos ő nagyméltóságához intézendő feliratok is, melyek előleges tanácskozás útján már megállítottak; vétsenek tárgyalás alá. Minek következtében a Magyarhonnali leendő eggyesülésről, törvényezikk és feliratok tervei felolvasatván meg is állítottak, s azoknak sietőleg ő Felsőge, úgy a nádor s helytartó és a ministeriumhoz leendő felküldésök meghatározatott.“ E szó szerint idézett batározatokat, az országgyűlési jegyzőkönyv

